הוגה את השם באותיותיו והיכי עביד הכי [א]והתנן אלו שאין להם חלק לעולם הבא האומר אין תורה מן השמים ואין תחיית המתים מן התורה אבא שאול אומר אף ההוגה את השם באותיותיו להתלמד עבד [ב]כדתניא [1]לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות אלא מאי טעמא אענש משום הוגה את השם בפרהסיא [דהוי] ועל אשתו להריגה דלא מיחה ביה מכאן אמרו [ג]כל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה נענש עליו ועל בתו לישב בקובה של זונות דאמר ר' יוחנן פעם אחת היתה בתו מהלכת לפני גדולי רומי אמרו כמה נאות פסיעותיה של ריבה זו מיד דקדקה בפסיעותיה והיינו דאמר ר' שמעון בן לקיש מאי דכתיב [2]עון עקבי יסבני עונות שאדם דש בעקביו בעולם הזה מסובין לו ליום הדין בשעה שיצאו שלשתן צדקו עליהם את הדין הוא אמר [3]הצור תמים פעלו [וגו'] ואשתו אמרה [3]אל אמונה ואין עול בתו אמרה [4]גדול העצה ורב העליליה אשר עיניך פקוחות על כל דרכי וגו' אמר רבי [כמה] גדולים צדיקים הללו שנזדמנו להן שלש מקראות של צדוק הדין בשעת צדוק הדין תנו רבנן כשחלה רבי יוסי בן קיסמא הלך רבי חנינא בן תרדיון לבקרו אמר לו חנינא אחי [ד](אחי) אי אתה יודע שאומה זו מן השמים המליכוה שהחריבה את ביתו ושרפה את היכלו והרגה את חסידיו ואבדה את טוביו ועדיין היא קיימת ואני שמעתי עליך שאתה יושב ועוסק בתורה [ומקהיל קהלות ברבים] וספר (א) מונח לך בחיקך אמר לו מן השמים ירחמו אמר לו אני אומר לך דברים של טעם ואתה אומר לי מן השמים ירחמו תמה אני אם לא ישרפו אותך ואת ספר תורה באש אמר לו רבי [ה]מה אני לחיי העולם הבא אמר לו כלום מעשה בא לידך [ו]אמר לו מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתים לעניים אמר לו אם כן מחלקך יהי חלקי ומגורלך יהי גורלי אמרו לא היו ימים מועטים עד שנפטר רבי יוסי בן קיסמא והלכו כל גדולי רומי לקברו והספידוהו הספד גדול ובחזרתן מצאוהו לרבי חנינא בן תרדיון שהיה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהלות ברבים וס"ת מונח לו בחיקו הביאוהו וכרכוהו בס"ת והקיפוהו בחבילי זמורות והציתו בהן את האור והביאו ספוגין של צמר ושראום במים והניחום על לבו כדי שלא תצא נשמתו מהרה אמרה לו בתו אבא אראך בכך אמר לה אילמלי אני נשרפתי לבדי היה הדבר קשה לי עכשיו שאני נשרף וס"ת עמי מי שמבקש עלבונה של ס"ת הוא יבקש עלבוני אמרו לו תלמידיו רבי מה אתה רואה אמר להן [ח]גליון נשרפין ואותיות פורחות אף אתה פתח פיך ותכנס [בך] האש אמר להן מוטב שיטלנה מי שנתנה ואל יחבל הוא בעצמו אמר לו קלצטונירי רבי אם אני מרבה בשלהבת ונוטל ספוגין של צמר מעל לבך אתה מביאני לחיי העולם הבא אמר לו הן השבע לי נשבע לו מיד הרבה בשלהבת ונטל ספוגין של צמר מעל לבו יצאה נשמתו במהרה אף הוא קפץ ונפל לתוך האור יצאה בת קול ואמרה רבי חנינא בן תרדיון וקלצטונירי [ט]מזומנין הן לחיי העולם הבא [י]בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת ויש קונה עולמו בכמה שנים ברוריא דביתהו דר' מאיר ברתיה דר' חנינא בן תרדיון הואי אמרה לו זילא בי מלתא דיתבא אחתאי בקובה של זונות שקל תרקבא דדינרי ואזל אמר אי לא איתעביד בה איסורא מיתעביד ניסא אי עבדה איסורא לא איתעביד לה ניסא אזל נקט נפשיה כחד פרשא אמר לה השמיעני לי אמרה ליה [כ]דשתנא אנא אמר לה מתרחנא [ל]מרתח אמרה לו נפישין טובא [מ](ואיכא טובא הכא) דשפירן מינאי אמר ש"מ לא עבדה איסורא כל דאתי אמרה ליה הכי אזל לגבי שומר דידה א"ל הבה [נ]ניהלה אמר ליה מיסתפינא ממלכותא אמר ליה שקול תרקבא דדינרא פלגא פלח ופלגא להוי לך א"ל וכי שלמי מאי איעביד א"ל אימא אלהא דמאיר ענני ומתצלת א"ל

ומי

להתלמד עבד כדתניא כו'. ומיהו הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה (יבמות דף קכא:) ואפילו להתלמד יש לחוש לכבוד הרב וקרא דלא תלמד לעשות במילי אחריתא תוקמה כמו נטיעת קישואין דסנהדרין (דף סח.) ודמות צורת לבנה דר"ג (ר"ה דף כד.):

בקובה. אהל זונות כדכתיב (במדבר כה) אל הקובה: **דקדקה.** לפסוע פסיעות נאות וכתיב (תהלים מה) כל כבודה בת מלך פנימה: **שאדם דש בעקביו.** דקדוק פסיעות כי הכא. נ"א שאדם דורסן ברגליו שאין חשובין בעיניו כלום: **על כל דרכי.** אפילו דקדוק פסיעות: **שאתה יושב ועוסק בתורה.** והם גזרו על כך: **דבר של טעם.** שהחריבה את ביתו והרגה את חסידיו ועדיין קיימת: **כלום מעשה בא לידך.** ואשמע איך היית נוהג: **מעות של פורים.** שהכנתים לסעודת פורים נתחלפו לי וחלקתים לעניים וסבור הייתי שארנקי של צדקה היא ולא נפרעתי מארנקי של צדקה: **מחלקך יהא חלקי.** הואיל והיית וותרן בממונך: **ארחך בכך.** כלומר זו היא שכרה של תורה: **קלצטונירי.** ממונה עליו: **תרקבא.** תרי וקב חצי סאה דינרי זהובים: **נקט נפשיה כחד פרשא.** התקין ענייני לבושו כאחד מן הפרשים: **דשתנא אנא.** דרך נשים לי: **מתרחנא מרתחא.** כלומר אמתין לך עד שיפסוק ליך ודוגמתו בב"ק בפרק מרובה (דף פ:) מאן תרח נתרח שמואל: **פלגא פלח.** את השלטון בכל עת שיעליל עליך פייסהו בממון: **וכי שלמי.** כשיכלו הדינרין ממאי פלחנא:

מי

הוגה השם. פ"ה שדורשו במ"ב אותיות ועושה בו מה שהוא חפץ ורוב העולם מפרשים שהיה קורא כפי' אותיות של שם המיוחד [ס]באותיות של שאר התיבות וזה אין לעשות כדאמר בפסחים ס"פ אלו עוברין (דף נ.) לא כשאני נכתב אני נקרא אני נכתב בי"ה ונקרא בא"ד ונראה לר"י שאין להזכיר אף אותיות י"ה כמו שרגילין העולם שהרי י"ה הוא שם המיוחד ועוד נראה להר"ר אלחנן כי גם אין להזכיר א"ד מאדני דהא א"ד מאדני י"ה מהשם אין נמחקין ש"ד משדי צ"ב מצבאות נמחקין וכן הגירסא (שבועות לה: ושם לה.) בפירוש ר"ח משמע שא"ד מאדני הוא שם כמו י"ה מה' ומיהו נראה לר"י להתיר דכיון דלא נמצא ככתוב דמה שהוא נמצא כתוב בספרים יש לומר שהסופרים כתבוהו כן ולא נתכוונו להזכיר את השם (ועי' תוס' סוכה דף ה. ד"ה יו"ד): **להתלמד עבד.** פ"ה ומיהו הקב"ה מדקדק כו' ונראה שלא היה כתוב בספרו אלא מאי טעמא איענש הוגה בפרהסיא היה ולכך הוצרך לתת טעם אחר: **מה אתה רואה.** שהיה נראה בעיניהם שהיה לו לראות שום דבר תימה או מלאכים או דבר אחר א"נ בשביל שהיו שומעין קול האותיות הפורחות ולא היו יודעין מהו: **ואל יחבל עצמו.** אור"ת דהיכא שיראים פן יעבירום עובדי כוכבים לעבירה כגון ע"י יסורין שלא יוכל לעמוד בהם אז הוא מצוה לחבל בעצמו כי ההיא דגיטין (דף נז:) גבי ילדים שנשבו לקלון שהטילו עצמם לים (ועי"ע תוס' גיטין דף מז: ד"ה קפצו): **וכי שלמי מאי איעביד.** י"מ שהיה נותן להשלטון מס מן הזונות למספר גולגלותם ולכך היה שואל כי שלמי מה אעשה כי אין אתן מס העולה למספרם וכן יש לפרש בריש פירקא (לעיל דף ב:) שווקים להושיב בהם זונות וליטול מס מהם אבל רש"י פירש שכל שעה שיעלילו עליו שיפסידם בממון זה:

שלא

מסורת הש"ס

א) סנהדרין צ., ב) לקמן מג: שבת עה. ר"ה כד: סנהדרין סח., ג) שבת נד: ע"ש, ד) [בע"י ליתא], ה) [בע"י ליתא א"ל ר' חנינא], ו) [לעיל ח:], ז) [בע"י א"ל רבי], ח) [בע"י ליתא גרלין], ט) [עי' תוס' כתובות קג: ד"ה מזומן], י) [לעיל י: יז.], כ) [לקמן כד: שבת קי.], ל) [נ"ל מתרח ובע"י ליתא ועי' בערוך ערך תרח], מ) ס"א ל"ג, נ) [כדפרש"י ניהלי וכ"ה יעב"ץ], ס) צ"ל כאותיות [וכ"ה מהריעב"ץ].

◆

תורה אור השלם

1. כי אתה בא אל הארץ אשר יי אלהיך נתן לך לא תלמד לעשות כתועבת הגוים ההם: דברים יח ט
2. למה אירא בימי רע עון עקבי יסובני: תהלים מט ו
3. הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא: דברים לב ד
4. גדל העצה ורב העליליה אשר עיניך פקחות על כל דרכי בני אדם לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו: ירמיהו לב יט

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' וספר תורה מונח לך בחיקך:

◆

מוסף רש"י

ואין תחיית המתים מן התורה. שכופר במדרשים דדרשינן בגמרא מניין לתחיית המתים מן התורה, ואפילו יהא מודה ומאמין שיחיו המתים אלא דלא רמיזא באורייתא כופר הוא הואיל ועוקר שיש תחיית המתים מן התורה מה לנו ולאמונתו וכי מהיכן הוא יודע שכן הוא, הלכך כופר גמור הוא (סנהדרין צ. ועיי"ש בגליון בשם ב"ש שאין זה מדברי רש"י). **להבין ולהורות.** כלומר להבין מעשיהם כמה הם מקולקלים ולהורות לבנך לא תעשה כך וכך שזה הוא חק הגוים (דברים יח ט). או: שתוכל לעמוד כאן ואם יעשה נביא שקר לפניך שתבין שהוא מכשף (שבת עה.). **דשתנא.** נוטריקון ד' דרך פ' נשים (לקמן כד:).

עין משפט נר מצוה

פד א מיי' פ"ג מהלכות תשובה הלכה [ז] ח:
ב [מיי' פ"ו מהל' דעות הל' ז טוש"ע י"ד סי' קנז סעיף א בהגהה]:

◆

רבינו חננאל

בעונש שהיה הוגה את השם באותיותיו בפרהסיא. שכל ההוגה את השם באותיותיו אין לו חלק לעוה"ב ואע"ג דהוא להתלמד עבד וכתיב לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות הוה ליה להגות בצינעה. וגזרו על אשתו הריגה נענשה משום דלא מחיא ביה שכל מי שיש בידו למחות ואינו ממחה נתפש. ונענשה בתו לישב בקובה דא"ר יוחנן פעם אחת עברה בין גדולי רומי ואמרו כמה נאות פסיעותיה של ריבה זו מיד דיקדקה בפסיעותיה והיינו דכתיב עון עקבי יסובני עון שאדם דש בעקיביו סובבין אותו ליום הדין. בשעת הוצאתן פתחו [כל] א' ואמ' הוא אמר הצור תמים פעלו וגו' אשתו אמרה אל אמונה ואין עול בתו אמרה גדול העצה ורב העליליה אשר עיניך פקוחות על כל דרכי (איש) [בני] האדם לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו: כרכוהו בס"ת שהיה קורא בו והקיפוהו חבילי זמורות והציתו בהן את האור כו': ברוריה דביתהו דר' מאיר ברתיה דר' חנינא בן תרדיון הואי אמ' ליה לבעלה זילא בי מילתא דיתבה אחתי בקובה של זונות שקל תרקבא דדינרי ואזיל. פי' רישתנא נידה: נפיש טובא כלומר הדם שותת ויורד עליה הרבה ואינה יכולה ליטהר בו' עד